

خشایار دیهیمی، مترجم حرفه‌ای

رضا رضایی

دیهیمی مترجم حرفه‌ای است. منظورم از مترجم حرفه‌ای کسی است که اگر از او بپرسید "شغل تان چیست؟" در جواب بتواند بگوید "ترجمه کردن". هستند مترجمانی که زیاد هم ترجمه کرده‌اند، اما اگر از آنها سؤال کنید از چه راهی ارتزاق می‌کنند در جواب نخواهند گفت "از راه ترجمه". و نیز هستند مترجمانی که با پایداری و مداومت رفته رفته "ترجمه" برای آنها به "حرفه" و منبع ارتزاق تبدیل شده. منظور من از "مترجم حرفه‌ای" همین است. تعداد این نوع مترجمان در کشور ما کم است. زیرا فضای فرهنگی و انتشاراتی ما عملاً مشوق مادی این نوع کار حرفه‌ای نیست و مترجمان ما چه بسا مشکلات مادی معاش خود را از طرقی غیر از ترجمه حل و فصل می‌کنند و اوقات فراغت خود را بر اساس ذوق یا تفنن به ترجمه اختصاص می‌دهند.

معدود مترجمان حرفه‌ای ما در واقع خلاف جریان شنا می‌کنند، یعنی انواع و اقسام مسائل و عوامل آنها را به سوی کارهایی غیر از ترجمه کردن سوق می‌دهد، اما آنها با تلاش مضاعف‌شان هم با آن مسائل و عوامل مقابله می‌کنند و هم به کار خود به عنوان حرفه نگاه می‌کنند. خوب، روشن است که این تلاش بی‌وقفه عوارض و تبعاتی دارد. مترجم حرفه‌ای ده، بیست و حتی سی سال کار می‌کند و در نهایت پاداشی که می‌گیرد عمدتاً معنوی است نه مادی - به فرض که کارشان در دراز مدت میوه بدهد، که می‌دانیم این میوه دادن هم گاهی تابع بخت و تصادف است. من به این دسته از مترجمان همیشه نگاه تحسین‌آمیز داشته‌ام. صرف انتخاب این نوع زندگی به نظرم فضیلتی است که فقط معدودی از آن برخوردارند، زیرا این انتخاب مستلزم چشم‌پوشی از بسیاری از مزایا و امکانات متعارف زندگی است. قربانی‌هایی را ایجاب می‌کند، و گاه با صدمه‌ها و لطمه‌های جبران‌ناپذیری همراه است.

دیهیمی مترجم حرفه‌ای است. از معدود مترجمان حرفه‌ای ماست. سالهای سال رنج کار را بر خود هموار کرده و آثار قابل‌اعتنایی برای کتاب‌خوانان ما پدید آورده است. او از اوایل دهه ۱۳۷۰ پیگیر و مستمر با تلاشی مثال‌زدنی به ترجمه و ویرایش آثار مهمی پرداخت و خدمات گرانبهایی به فرهنگ مکتوب ما کرد. محصول کارش به راستی چشمگیر است.

مجموعه بزرگ "نسل قلم" شامل بیش از صد عنوان در معرفی نویسندگان بزرگ است. در این مجموعه، تا جایی که من اطلاع دارم، بیش از نصف عناوین کار خود اوست و تعدادی هم که به نام

دیگران منتشر شده است عملاً کار او بوده است. بعد هم نوبت رسید به "نویسندگان روس" که مجموعه تک جلدی بزرگ و دایرةالمعارف گونه‌ای است به سرپرستی او. که حتی با تورق ساده‌ای می‌توان دید چه تلاش و زحمتی صرف آن شده است. (متأسفانه جامعه کتاب خوان و متولیان و حامیان فرهنگی ما آن طور که باید و شاید قدر این کار را ندانستند.) دیهیمی از نیمه دوم دهه ۱۳۷۰ به ترجمه آثار در زمینه فلسفه سیاسی روی آورد و در این حوزه نیز آثار گزیده و روشنگری به مخاطبان عرضه کرد و بر حیات و اندیشه سیاسی زمانه ما تأثیر گذاشت. می‌توان فهرست کارهای او را همچنان ادامه داد و از بسیاری کارها یاد کرد که او مستقیم یا غیرمستقیم در آنها نقش داشت.

دیهیمی در کنار کار حرفه‌ای‌اش به امور اجتماعی دیگری نیز پرداخته است — نوشتن مقاله، انجام مصاحبه، ایراد سخنرانی و شرکت در نشست‌ها و جلسه‌ها. در این عرصه نیز دیهیمی همان صداقت و پشتکاری را داشته که در عرصه ترجمه و انتشارات داشته است. هرچند که من در این مختصر بر کار ترجمه او تأکید بیشتری کرده‌ام — به این علت که اولاً خود من با کار حرفه‌ای او در حوزه ترجمه همدلی بیشتری دارم. و ثانیاً مخاطبان مجله مترجم هم شاید به این جنبه توجه بیشتری داشته باشند.

دیهیمی با کار زیاد و مشارکت در بسیاری از کارهایی که دیگران پیش برده‌اند و نیز با راهنمایی و هدایت مترجمان و ناشران به تلاش فرهنگی خود ادامه داد و مصدر خدمات مهمی شد. شاید کسانی مایل نباشند که من از آن‌ها اسم ببرم (اجازه هم ندارم)، اما با صراحت و امتنان این نکته را در مورد خودم و کار خودم می‌توانم بگویم که او به دو طریق به من مدد رساند: یکی با راهنمایی و مشاوره دلسوزانه و ارائه نظریات صائب در زمینه انتخاب آثار که ترجمه کرده‌ام. و دیگری با ارائه‌نگوی مجسم پایداری در حرفه و ادامه کار ترجمه به هر قیمت. علاوه بر این‌ها، همواره از او طعم دوستی و محبتی را چشیده‌ام که کمتر در زندگی‌ام چشیده بودم. دیهیمی با صداقت و امانت بی‌خداشه‌ای در این سالهای اخیر حامی و مشوق اصلی‌ام در کار ترجمه بوده و من برای همیشه مدیون او هستم. هیچ وقت افتخار همکاری در کار مشترکی را با او نداشته‌ام اما هر کاری که در این هفت هشت سال کرده‌ام به نحوی از انحا متأثر از نظریات و مشاوره‌های او بوده است. زندگی حرفه‌ای من در این سالها مصداق بارز تأثیری است که کسی بر کار آدم می‌گذارد. دیهیمی با معلومات وسیعش در حوزه‌های گوناگون، با شناختش از منابع و مراجع، با آشنایی‌اش به کتاب‌ها و مطالب روز، با در اختیار گذاشتن آرشیو بزرگش، و مهم‌تر از همه با تشویق و حمایت همدلانه‌اش.